

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium
otsus
algtekst
02.10.2013
RT I, 10.10.2013, 3

Riigilõivuseaduse § 57 lõike 1 ja lisa 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll

Vastu võetud 02.10.2013

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-22-13
Otsuse kuupäev	2. oktoober 2013
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Lea Kivi, Lea Laarmaa, Jaak Luik ja Ivo Pilving
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 57 lõike 1 ja lisa 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkusekontroll osas, milles tsiviilasjas hinnaga 127 823 eurot 30 senti kuni 159 779 eurot 12 senti tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 7349 eurot 83 senti
Menetluse alus	Pärnu Maakohtu 23. mai 2013. aasta määrus tsiviilasjas nr 2-12-7357
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada, et riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 lõige 1 ja lisa 1 olid 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga 127 823 eurot 30 senti kuni 159 779 eurot 12 senti tuli hagiavalduselt tasudariigilõivu 7349 eurot 83 senti.

ASJAOLUD, MENETLUSE KÄIK JA MAAKOHTU OTSUS

1. AS Eviko (hageja) tasus 17. veebruaril 2012 tsiviilasjas nr 2-12-7357 hagi esitamisel hinnaga 131 586 eurot 7 senti riigilõivu 441 eurot 16 senti. Kooshagiavaldusega esitas hageja kohtule menetlusabi taotluse ülejäänud riigilõivutasumiseks osamaksetena 17 kuu jooksul.

2. Pärnu Maakohus rahuldab 27. märtsi 2012. aasta määrusega hageja menetlusabi taotluse jamääras, et hagi esitamisel tasumata riigilõiv 6908 eurot 67 senti tuleb tasuda 406 euro 40 senti suuruste kuumaksetena 17 kuu jooksul alates 27. märtsist 2012 kuni riigilõivuseaduse (RLS) § 57 lõikes 1 koostoimes lisaga 1 sätestatud riigilõivu 7349 eurot 83 senti tasumiseni. Hageja tasusmääratud riigilõivu osamakseid aprillist 2012 kuni aprillini 2013.

3. Hageja esitas 30. aprillil 2013 maakohule taotluse vähendada hagiavalduselt tasumisele kuuluvat riigilõivu ja tagastada enamakstud riigilõiv. Hageja leidis, et hagiavalduselt tasumisele kuulunud riigilõiv on põhiseadusega vastuolus. Põhiseaduspärane on alates 1. juulist 2012 sama nõudesumma puhul avalduse esitamisel väljaspool e-toimikut kehtiv lõivumäär. Hageja on taotluse esitamise ajakstasunud riigilõivu kokku 5724 eurot 36 senti. Tsiviilasi on jätkuvalt maakohu menetluses.

4. Pärnu Maakohus rahuldab 23. mai 2013. aasta määrusega hageja taotluse ja tunnistaspõhiseadusega vastuolus olevaks ning jättis kohaldamata RLS § 57 lõike I koostoimes lisaga 1 osas, milles tsiviilasjas hinnaga 127 823 eurot 30 senti kuni 159 779 eurot 12 senti tuli hagiavaldusel tasuda riigilõivu 7349 eurot 83 senti (määruse resolutsiooni punktis 2 ekslikult 127 823 eurot 29 senti). Maakohus määras hagilt tasutava riigilõivu suuruseks 1500 eurot, luges, et hageja on selle tasunud, ja tagastas enamtasutud lõivu 4224 eurot 23 senti. Enamtasutud riigilõivu tagastamisel ja hagilt tasuda tulnud riigilõivu põhiseaduspärasuse kaalumisel lähtus maakohus Riigikohtu põhiseaduslikkusejärelevalve menetluse praktikast riigilõivude põhiseaduspärasuse hindamisel. Pärnu Maakohu määrus saabus Riigikohtusse 24. mail 2013.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

5. Riigikogu arvamuse on esitanud põhiseaduskomisjon, kelle arvates olid enne 1. juulit 2012 kehtinud riigilõivud põhiseaduse vastased.

6. Hageja arvates on vaidlustatud riigilõivuseaduse sätted põhiseadusega vastuolus. Pärnu Maakohus asjassepuutuva lõivumäära põhiseadusvastaseks tunnistamine ja kohaldamatajätmine on kooskõlas Riigikohtu senise praktikaga riigilõivuseaduse riigilõivepuudutavates põhiseaduslikkuse järelevalve asjades.

7. Õiguskantsler leiab, et põhiseaduse (PS) § 15 lõike 1 esimese lausega ning §-ga 11 ei olnud kooskõlas hagiavalduse esitamise ajal kehtinud RLS § 57 lõige I koostoimes lisaga 1, mille alusel tuli tasuda hagiavalduselt riigilõivu 7349 eurot 83 senti.

8. Justiitsministri arvates on asjassepuutuvad riigilõivuseaduse sätted põhiseaduspärased. Olukorras, kus on olemas õiguslik mehhanism maksejõuetu isiku riigilõivu tasumisest täielikult või osaliselt vabastamiseks (tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 180 lõike 1 punktid 1 ja 2), ei ole kõnealused riigilõivumääradebaproportsionaalselt suured ega PS § 15 lõikest 1 ja §-st 32 tulenevaid põhiõigusi rikkuvad. Mõistlik on katta tsiviilvaidlustega seotud kulud kohtuasja poolte kohtukuludest, selmet asetada see koormis maksumaksjale. Riigilõivuseaduse kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsiooni ajalkatsid riigilõivumäärad ligikaudu 90% tsiviilkohtumenetluse kuludest, millest tulenevalt ülejäänud 10% jäi maksumaksjate kanda.

KOHALDAMATA JÄETUD SÄTTED

9. Riigilõivuseaduse (RTI 2010, 21, 107; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 „Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine“

„(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagihinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.“

10. Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „Riigilõivu täismäärad avalduse esitamise eest tsiviilkohtumenetluses“ (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012)

Tsiviilasja hind kuni, k.a.	Riigilõivu täismäär
127 823,29	[---]
159 779,12	7 349,83

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

11. Esmalt käsitleb kolleegium asjas põhiseaduslikkuse järelevalve lubatavust (I) ja seejärel võtab seisukoha asjassepuutuvate sätete põhiseaduspärasuse kohta (II).

I

12. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema põhivaidluse lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lõige 2).

13. Pärnu Maakohus otsustas 23. mai 2013. aasta määrusega tsiviilasjas nr 2-12-7357 hageja enamtasutud riigilõivu tagastamise ja tasuda tulnud riigilõivu põhiseadusvastaseks tunnistamise taotluse üle. Kui menetlusosaline maksab riigilõivu menetluse kiirema jätkumise huvides osaliselt ära, saab ta lõivu suurusega mitte nõustudes esitada enamtasutud riigilõivu tagastamise avalduse (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 18. aprilli 2013. aasta otsus asjas nr 3-4-1-5-13, punkt 21; 12. septembri 2013. aasta otsus asjas nr 3-4-1-18-13, punkt 28). TsMS § 150 lõike 1 punkt 1 ja lõige 4 ning RLS § 15 lõike 1 punkt 1 näevad ette, et isiku nõudel tagastab kohus, kelle menetluses asi viimati oli, tasutud riigilõivu enam tasutud osas, kui riigilõivu on tasutud ettenähtust rohkem. Ettenähtust rohkem tasutud riigilõiv tähendab ka lõivu, mida menetlusabisoomise tõttu tasuti põhiseaduse vastase määra alusel osamaksetena (vt ka otsus asjas nr 3-4-1-18-13, punkt 28).

14.Riigilõivu tasunud isik või isik, kelle eest lõiv tasuti, saab PS § 15 lõike 1 alusel enamtasutud riigilõivu tagastamise taotluse esitamisel nõuda kohtulahendijõustumiseni riigilõivumäära põhiseaduspärasuse kontrollimist (Riigikohtu üldkogu 28. veebruari 2013. aasta otsus asjas nr 3-4-1-13-12, punkt 36; 2. aprilli 2013. aasta määrus asjas nr 3-2-1-140-12, punkt 20). Maakohus, lahendades hageja taotlust tunnistada hagiavalduselt nõutud riigilõiv põhiseadusvastaseks ja tagastada enamtasutud riigilõiv, pidikontrollima, kas lõiv on põhiseaduspärane (PS § 15 lõige 2 ja § 152).

15.Enamtasutud riigilõivutagastamise taotluse lahendamisel oleks maakohus pidanud vaidlusaluste sätetepõhiseaduse vastasuse korral tegema taotluse kohta teistsuguse otsustuse kuinende sätete põhiseaduspärasuse korral (vt ka Riigikohtu üldkogu 28. oktoobri 2002. aasta otsus asjas nr 3-4-1-5-02, punkt 15). Seetõttu on praeguses asjas asjassepuutuvad sätted 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lõige 1 koostoimes lisaga 1 osas, milles tsiviilasjas hinnaga 127 823 eurot 30 senti kuni 159 779 eurot 12 senti tuli hagiavalduselt tasudariigilõivu 7349 eurot 83 senti.

II

16.Hageja kasutas maakohus hagiavaldust esitades PS § 15 lõikest 1 tulenevat igapäheõigust oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse pöörduda. Hagiavalduselt riigilõivu tasumise nõue ja selle määr riivavad PS § 15 lõikes 1 sätestatud põhiõigust.

17.Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium tunnistas 12. septembri 2013. aasta otsusega asjas nr 3-4-1-18-13 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis RLS § 56 lõike 1 koostoimes lisaga 1 põhiseadusega vastuolus olevaks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 2 000 000 krooni kuni 2 500 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 115 000 krooni. Seega on praeguses põhiseaduslikkuse järelevalve asjas vaidlustatud riigilõiv kroonides juba tunnustatud põhiseadusevastaseks. Samuti tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium 11. detsembri 2012. aasta otsusega asjas nr 3-4-1-23-12 praegu vaidlustatuga sama riigilõivumäära põhiseadusvastaseks apellatsioonkaebuse esitamisel.

18.Kolleegiumi arvates ei ole põhjust hinnata praegu asjassepuutuva riigilõivu põhiseaduslikkust Riigikohtu senisest praktikast erinevalt. Riigilõiv 7349 eurot 83 senti ei ole menetlusökoonomia ja õigusemõistmise kulude kandmise osalemise eesmärkides saavutamiseks vajalik abinõu.

19.Riigikohus tunnustab seetõttu PSJKS § 15 lõike 1 punkti 5 alusel, et riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 lõige 1 ja lisa 1 olid 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis PS § 15 lõikega 1 ja §-ga 11 vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga 127 823 eurot 30 senti kuni 159 779 eurot 12 senti tuli hagiavalduselt tasudariigilõivu 7349 eurot 83 senti.

Priit Pikamäe, Lea Kivi, Lea Laarmaa, Jaak Luik, Ivo Pilving